

Representantforslag 129 S

(2009–2010)

fra stortingsrepresentantene Per-Kristian Foss, Jan Tore Sanner, Ingjerd Schou og Peter Skovholt Gitmark

Dokument 8:129 S (2009–2010)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Kristian Foss, Jan Tore Sanner, Ingjerd Schou og Peter Skovholt Gitmark om å gjeninnføre adgangen til å stryke listekandidater ved kommunestyrevalg

Til Stortinget

Bakgrunn

Valgordningen er et sentralt instrument for å sikre et reelt og legitimt folkestyre på samfunnets ulike politiske styringsnivå. En god og effektiv valgordning som sikrer at velgerne får gjennomslag for sine preferanser når det gjelder både politikk og personer er en forutsetning for et velfungerende demokrati. Et sentralt element ved innføringen av den nye valgloven før valget i 2003 var at den enkelte velger selv skulle få større anledning til å påvirke personvalget. Dette stod sentralt både i Valglovutvalgets utredning (NOU 2001:3 Velgere, valgordning, valgte), innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen (Innst. O. nr. 81 (2001–2002)) og i den påfølgende debatt i Stortinget. Som daværende statsråd Erna Solberg sa:

«Den viktigste funksjon ved loven er rett og slett, ved siden av det praktiske, å gi legitimitet til folkevalgte organer. Jeg tror at i dagens situasjon er nettopp dette med å få større grad av personvalg, større muligheter for velgerne å ha innflytelse på personene, en viktig del av det å gi folkevalgte organer mer legitimitet.»

Samtidig må en velfungerende valgordning ivareta enkelte kryssende behov. For eksempel gjelder dette partienes mulighet til å sikre sin innflytelse over hvilke kandidater som velges til sentrale og tunge verv som tillitsmenn og -kvinner på deres vegne. Det

er naturlig og ønskelig at også partiene har betydelig innflytelse på denne prosessen, ikke minst for å sikre at toppkandidatene har de nødvendige forutsetninger for, og erfaring til, å kunne tre inn i sine verv som folkevalgte. Partienes adgang til å forhåndskumulere kandidater, vekten av persontillegg og velgernes adgang til å stryke kandidater eller påføre «slengere» fra andre partier, er elementer ved valgordningen som spiller inn i denne avveiningen, hvor partienes behov for forutsigbarhet og sikkerhet for sine toppkandidater må balanseres mot velgernes interesse av individuell politisk innflytelse.

Ved endringene i valgloven ble balansen mellom disse ulike hensyn søkt gjennomført, blant annet ved at man endret reglene for partienes muligheter for forhåndskumuleringer og vekten av tillegget for personstemmer, samtidig som man fjernet adgangen til å stryke enkeltkandidater.

Både Valglovutvalget og regjeringen foreslo å fjerne velgernes rett til å stryke kandidater. Kontroll- og konstitusjonskomiteens flertall støttet dette og uttalte at valgsystemet burde bygges opp rundt velgernes positive preferanser. Erfaringene fra de siste kommunestyrevalg har dessverre vist at dette aktverdige målet ikke er oppnådd gjennom de endringer som ble gjennomført i valgordningen.

Valglovutvalget argumenterte for å fjerne strykningsadgangen, særlig begrunnet med at et mindretall av velgerne gjennom organiserte retteaksjoner vil kunne tilrive seg uforholdsmessig mye innflytelse på valgresultatet. Fremfor å redusere dette problemet har det å fjerne strykningsadgangen heller vist seg å kunne ha en forsterkende effekt. I dagens ordning ligger det en større ubalanse, hvor en enda mindre andel av velgerne kan belønne og velge inn kandidater som gjør seg bemerket ved å komme med kontroversielle utspill, mens en majoritet som er uenig, ikke får gitt uttrykk for sitt syn og således kan oppveie for dette.

Selv meget kontroversielle utspill vil, dersom det endrer et tilstrekkelig mindretall av velgernes preferanser, utelukkende telle til fordel for en kandidat, gitt at velgerne kun har anledning til å gi uttrykk for sine eventuelle «positive preferanser» overfor kandidater, og ikke til å stryke. Det har i tillegg vist seg at organiserte retteaksjoner fortsatt er fullt mulig å gjennomføre og at de, gitt de forhold det er redegjort for, kan ha støtte fra en enda mindre andel velgere for å lykkes.

Det må således være et mål å gjeninnføre strykingsadgangen uten at dette forrykker balansen mellom de andre elementene i valgordningen i for stor grad. Særlig må en justering av stemmetillegget for partienes forhåndskumulerte kandidater, som i dag er 25 pst., vurderes i sammenheng med strykingsadgangen.

Personvalg bør stå særlig sterkt ved kommunestyrevalg, gitt nærheten den enkelte velger har til dette politiske beslutningsnivået og kommunestyrenes sentrale rolle i utøvelsen av det norske folkestyret. Personvalg har lange tradisjoner i kommunene. Dette er slått fast både i NOU 2001:3 og i en rekke tidligere utredninger om valgordningen. Forutsetningene for at velgerne skal ha kunnskap om de kandidatene som stiller på listene i egen kommune, er gode, og spørsmålet om hvem en vil la seg representere av, har stor innflytelse på velgernes partivalg. Kanskje særlig lokalt kan konfliktene i en rekke prinsipielle politiske

spørsmål i like stor grad gå gjennom de politiske partiene som mellom dem. En enda bredere adgang til personvalg gjennom gjeninnføring av strykingsadgangen vil dermed gi velgerne større muligheter for å stemme på kandidater som har samme oppfatning som de selv i aktuelle politiske stridsspørsmål, eller til å stryke kandidater som de er uenige med.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

I

Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å gjeninnføre en ordning med strykning av listekandidater ved kommunestyrevalg. En adgang til å stryke må vurderes i sammenheng med en justering av stemmetillegget for partienes forhåndskumulerte kandidater.

II

Stortinget ber regjeringen fremlegge forslaget for Stortinget, med sikte på at en slik ordning kan gjelde fra kommunestyrevalget i 2011.

5. mai 2010